

4. Нікішенко Г. В. Підготовка дітей з вадами мовлення в компенсуючому дитячому садку (групі) / Г. В. Нікішенко // *Дитячий садок*. – 2005. – № 35. – С. 12-16.
5. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – К., 2012. – 258 с.
6. Школьник С. Я. Подорож до країни гра: Зб. мовних музично-ритмічних занять для дітей 3-4 років. / С. Я. Школьник – Х. : Світ дитинства, 2003. – 72 с.

УДК 376.1-056.264: 81'233: 159.953.4

В. А. Старостенко

вчитель-логопед

*Сумський дошкільний навчальний заклад
(центр розвитку дитини) №13 «Купава»*

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ ТА МЕТОДІВ МНЕМОТЕХНІКИ НА ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

У статті підкреслюється актуальність та важливість використання прийомів та методів мнемотехніки в корекційно-логопедичній роботі з дошкільниками.

В статті підкреслюється актуальність і важливість використання прийомів і методів мнемотехніки в корекційно-логопедичній роботі з дошкільниками.

The article emphasizes the relevance and importance of using primes and methods of mnemotechnics in corrective-logopedic work with preschool children.

Ключові слова: мнемотехніка, аналогія, асоціація.

Ключевые слова: мнемотехника, аналогія, асоціація.

Key words: mnemotechnical, analogy, association.

Постановка проблеми. Для вчителів-логопедів не секрет, що у більшості дітей з мовленнєвими порушеннями різної складності поряд з порушеннями компонентів мовленнєвої системи відзначається низька концентрація уваги, обмежені можливості її розподілу; знижена вербальна пам'ять, страждає продуктивність запам'ятовування. Вони забувають складні інструкції, елементи і послідовність завдань. У деяких дітей низька активність пригадування поєднується з обмеженими можливостями

розвитку пізнавальної діяльності. Також присутня низька мотивація та відсутність відповідних навичок для полегшення засвоєння нової інформації. Загальновідомо, що у дітей 5-7 років права півкуля, відповідальна за уяву, розвивається у людини швидше за ліву, яка відповідає за аналітичне та логічне мислення. Саме в цей час можна почати використовувати деякі методи та прийоми мнемотехніки. Незвичні форми роботи з використанням яскравих образів та схем допоможуть швидко та надовго запам'ятати потрібну інформацію.

Звісно, кожен педагог не раз запитує себе: як же пробудити у дітей інтерес до занять, зацікавити та захопити їх? Адже іноді заняття вчителя-логопеда можуть бути сухими та формальними, у дітей швидко зникає бажання слухати та чути педагога. Тому вважаю, що упровадження технологій мнемотехніки, які належать до здоров'язбережувальних, у корекційно-логопедичну роботу є актуальними.

Мета статті – показати доцільність використання методів та прийомів мнемотехніки в корекційній роботі з дітьми.

Виклад основного матеріалу. Мнемотехніка (в перекладі з грецької – «мистецтво запам'ятовування») – це спосіб покращення засвоєння нової інформації шляхом свідомого утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів та прийомів [4, с. 2].

Перші згадки про мнемотехніку, або мнемоніку, як і сам термін, з'явилися у Стародавній Греції. Спочатку мнемотехніка виникла як невід'ємна частина риторики (ораторського мистецтва) і призначалася для запам'ятовування довгих промов.

Сучасна мнемотехніка – це потужне тренування уваги та мислення. Це просто відмінна гімнастика для мозку. Вона сприяє поліпшенню ефективності засвоєння нової інформації, розвиває творче, логічне та образне мислення, формує навички самонавчання та підвищують упевненість у власних можливостях [6, с. 18].

Корекційну роботу з подолання недоліків мовлення у дошкільників здійснюють комплексно за наступними напрямками, на яких доцільно вико-

ристовувати мнемотехніку:

- корекція звуковимови;
- формування навичок звукового аналізу та синтезу слів і уявлень про структурні одиниці мовної системи (звук-слово-речення-текст);
- формування лексико-граматичних категорій;
- формування зв'язного мовлення;
- профілактика дисграфії і дислексії.

У логопедичній роботі мнемотехніка виступає як певний метод пізнання, з одного боку, а з іншого – як програма для сприйняття, осмислення та аналізу нових явищ.

Як будь-яка робота, мнемотехніка будується від простого – до складного. Тому починаючи роботу з найпростіших мнемокартки, послідовно переходимо до мнемодоріжок, і пізніше – до мнемотаблиць.

Перше, де починаємо використовувати мнемотехніку, а саме метод «Перетворення», прийом аналогії за формою та за рухом – це проведення артикуляційної гімнастики за допомогою так званих мнемоквадратів. Це дозволяє дітям легше запам'ятовувати артикуляційні вправи та комплекси, вносить у заняття ігровий момент і пробуджує інтерес до виконання вправ. Так, для виконання вправ: «Хоботок», «Лопатка», «Голочка», «Чашечка», «Парканчик», «Гірка» та інших використовуємо мнемокартки, які полегшують їх виконання (аналогії за формою); «Годинник», «Чистимо зубки», «Гойдалки», «Смачне варення» та подібні (аналогії за рухом). Далі ускладнюємо роботу при вивченні артикуляційних комплексів для постановки того чи іншого звуку. Тепер використовуємо так звані мнемодоріжки, де зображені послідовно, символічно артикуляційні вправи («Пірамідки», «Веселий потяг»). Тут також використовуємо вищезгаданий метод «Перетворення», прийом «Матриця», при якому порядкова система подана у вигляді своєрідних таблиць.

Етап автоматизації звуків складний, дитині довго не вдається правильно вимовляти поставлений звук у складах і словах, не говорячи вже про фразу. Багаторазове повторення одного й того ж матеріалу стомлює дитину. Нерідко

доводиться урізноманітнювати прийоми роботи, щоб утримати увагу дітей упродовж заняття. Тому автоматизую звук також з використанням мнемотехніки, а саме методу «Зв'язування» (об'єднання інформаційних одиниць через створення між ними асоціативних зв'язків.) За допомогою прийому послідовних асоціацій складаємо мнемодоріжки. Спочатку відпрацьовуємо вимову слів парами. Наприклад: показуємо дитині дві картинки зі звуком, який автоматизується, і пропонуємо їх запам'ятати. Для цього дитина повинна об'єднати їх в єдину асоціативну картину, тобто скласти речення з цими словами. Важливо відзначити, що дитина сама повинна придумати асоціації, тільки в цьому випадку вона зможе відтворити образ, причому зв'язок може бути безглуздим (прийом «Комік», при якому для підсилення запам'ятовування інформації створюються смішні та кумедні образи та сюжети). Наприклад, картинка «картина» і «краб» дитина може об'єднати пропозицією: «Краб намалював картину», що в свою чергу викличе у дитини позитивні емоції, і така нісенітниця краще запам'ятається. Коли дитина запам'ятає таким чином всі пари картинок, показуємо по одній картинці кожної пари, а дитина повинна пригадати другу. Кількість запропонованих пар картинок залежить від рівня розвитку дитини. На початковому етапі їх може бути 3-4, поступово збільшуємо до 10-15 пар. Так, в ігровій та невимушеній обстановці дитина швидше навчиться вимовляти поставлений звук і цей процес займе досить менше часу.

Далі можна вчити дитину запам'ятовувати ланцюжок слів. Наприклад, на етапі автоматизації [ш] можна запропонувати такі слова: шуба, шапка, машина, шафа, Маша, мішок. Для цього картинки викладаються в ряд, і дитина по черзі називає картинки і об'єднує їх послідовно в розповідь. Як правило, в результаті виходять веселі небилиці (метод «Підсилення» – прийом «Небилиця»), які дитина потім легко пригадує, називаючи картинки в тій же послідовності. Наприклад: «Маша у шафі побачила шубу і шапку. Поклала все у мішок і поїхала на машині» Даний метод можна викорис-

товувати не тільки для запам'ятовування картинок, але і пропонувати дітям запам'ятовувати слова, орієнтуючись на слуховий аналізатор (метод «Перетворення», прийом фонетичної асоціації).

При складанні речень, описах предметів та істот, вивченні та запам'ятовуванні чистомовок, загадок та віршів у дітей із мовленнєвими порушення також виникають труднощі. Значно полегшують ці процеси низка мнемотехнічних прийомів («Піктограма», «Першої букви», «Трансформація», «Матриця» тощо). Суть полягає в тому, що на кожне слово або маленьке словосполучення добирається картинка – зображення таким чином, щоб весь текст замальовувався графічно – складається мнемотаблиця. Після цього дитина по пам'яті, використовуючи графічне зображення, описує предмет, складає речення чи відтворює чистомовку, загадку, вірш повністю. Поступово пам'ять дошкільників зміцнюється, образне мислення розвивається, вони набагато краще, легше та емоційніше запам'ятовують тексти, більші за обсягом. Розучування стає для дошкільників справою веселою, емоційною, і при цьому зміст тексту – відчутним, видимим, таким, що можна уявити. Як же ми працюємо з такими таблицями?

На кожне слово тексту дібрано відповідне предметне зображення. Послідовність «читання» малюнків вказана стрілками. Прийменники представлені умовними позначками, а саме: квадратами, кружечками, стрілками. В результаті використання таких позначок у мнемотаблицях діти навчаються розуміти і розрізняти за значенням найпоширеніші прийменники, правильно вживати у мовленні прийменниково-відмінкові конструкції. Так, виготовлені мнемотаблиці для автоматизації та диференціації звуків у реченнях («Що відбувається навесні?»), опорні схеми для описів, для автоматизації та диференціації звуків у чистомовках, загадках («Овочі», «Фрукти», «Пори року»), віршах (мнемотаблиці для розучування віршків Грицька Бойка «Козуля», «Коник», «Ведмедики», «Качечка», «Гуси-гусенята», «Перші крапельки весняні» тощо).

Діти навіть запитують та чекають на

появу нових мнемотаблиць, що спонукає педагога на виготовлення посібників

Висновки. Використовуючи у своїй роботі мнемотехніку, ми вчимо дітей добувати інформацію, порівнювати, складати чіткий внутрішній план розумових дій, набагато ефективніше проходить автоматизація та диференціація поставлених звуків. Також застосування мнемотехнічних методів та прийомів здійснює позитивний вплив на розвиток немовленнєвих процесів: уваги, пам'яті, мислення. Логопедичні заняття стають більш емоційно забарвленими із використанням яскравої та влучної наочності, дозволяють дошкільникам міцно запам'ятовувати певну інформацію, допомагають з інтересом оволодівати навчальним матеріалом. У дітей посилюється зацікавленість і відповідальність, з'являється задоволеність результатами своєї праці, удосконалюються такі психічні процеси, як пам'ять, увага, мислення, що в цілому позитивно позначається на результативності корекційної роботи. Отже, актуальною залишається проблема розробки та впровадження у навчально-виховний процес сучасних методів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мастюкова Е. М. *Лечебная педагогика* / Е. М. Мастюкова. – М. : Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1997 – 304 с.
2. Науменко Ю. В. *Здоров'язберігаюча діяльність школи* / Ю. В. Науменко // *Педагогіка*. – 2005. – №6. – С.37-44.
3. Омельченко Л. В. *Використання прийомів мнемотехніки у розвитку зв'язного мовлення* / Л. В. Омельченко // *Логопед*, 2008. – № 4. – С.102-115.
4. *Основы психодиагностики* / ред.-сост. Л. Д. Столяренко. - Ростов-на-Дону: Феникс, 1999 – 576 с.
5. Химинець В. В. *Інноваційна освітня діяльність* / В. В. Химинець. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 360 с.
6. Чепурний Г. А. *Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти. Навчально-методичний посібник* / Г. А. Чепурний. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 152 с.